



Till
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Diarienummer
Ku2018/00653/D

YTTRANDE ÖVER BETÄNKANDET "Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige" (SOU 2018:18)

Förbundet Humanisterna har anmodats att yttra sig över rubricerat ärende. Humanisterna kommer i detta yttrande endast att kommentera aspekter som berör ett livsåskådningsneutralt stödsystem.

SLUTSATSER

Humanisterna, ett livsåskådningsssamfund för sekulära humanister, välkomnar en modernisering av statens stöd till livsåskådningsssamfund. Hittills har stödet begränsats till den delmängd av livsåskådningsssamfund som brukar betecknas "trossamfund". Humanisterna menar att stödet bör breddas till att inkludera även samfund som företräder sekulära livsåskådningar, som till exempel sekulär humanism.

Det främsta skälet till detta är att alla livsåskådningar, som lever upp till vissa krav på seriositet, bör likabehandlas av staten. I sin nuvarande form, och i det förslag som läggs fram av utredningen, diskrimineras sekulära livsåskådningar. Det är särskilt olyckligt eftersom sådana livsåskådningar enligt undersökningar omfattas av en majoritet av Sveriges befolkning, framförallt bland yngre. Om sekulära livsåskådningar likställdes med religiösa livsåskådningar skulle det enligt Humanisterna stärka demokratin och religionsfriheten, öka medvetenheten kring existentiella frågor samt ligga i linje med Svenska kyrkans skiljande från staten.

Utredningens bedömning är att religionsfriheten är det huvudsakliga motivet för statens stöd till trossamfund och hänvisar till artikel 9.1 i Europakonventionen. Då även sekulära livsåskådningar skyddas enligt denna konvention är det i praktiken en begränsad religionsfrihet som utredningen förespråkar när stödet även fortsättningsvis föreslås utgå endast till religiösa trossamfund.

Humanisterna anser att det är angeläget att regeringens förslag till riksdagen innebär att stödet görs livsåskådningsneutralt. Vår bedömning är att regeringen på grundval av utredningen kan lägga fram ett sådant förslag. Om regeringen trots allt bedömer att ett livsåskådningsneutralt stöd kräver ytterligare utredning bör denna ske innan något förslag föreläggs riksdagen.

HUMANISTERNA



NUVARANDE FORM

Statens stöd till trossamfund tillkom 1971 för att minska Svenska kyrkans dominans på livsåskådningsområdet. Stödet sågs över i samband med att Svenska kyrkan delvis skildes från staten år 2000, då möjligheten tillkom för andra religiösa samfund att ta upp sin medlemsavgift via Skatteverket. Stödet till andra religiösa samfund utgörs sedan dess av statsbidrag och statlig avgiftshjälp.

För att komma i fråga för dessa finansiella stödformer finns ett antal kriterier som trossamfunden ska uppfylla; sådana som jämställdhet och att de ska verka i demokratisk anda. Tillämpningen av dessa kriterier har varit oklar och inkonsekvent, varför en översyn av systemet var av nöden.

Enligt det nuvarande systemet har enbart religiösa livsåskådningsamfund kommit ifråga för statsbidrag och statlig avgiftshjälp. Trots att det nuvarande systemet således är direkt diskriminerande mot sekulära livsåskådningar har möjligheten att bredda stödet till att inkludera även sekulära livsåskådningssamfund, företrädesvis sekulär humanism, av oklara skäl inte varit ett tydligt uttalat uppdrag för utredningen. I utredningsdirektiven talas om ett konfessionsneutralt stöd, men det har utredningen valt att tolka som ett stöd som är neutralt mellan religiösa trossamfund.

KOMMENTARER

Humanisterna anser att statens stöd till trossamfund bör breddas för att inkludera icke-religiösa livsåskådningar på samma sätt som redan är implementerat i till exempel Norge, Island och Belgien. Nuvarande ordning är diskriminerande på ett sätt som inte är förenligt med grundläggande mänskliga rättighetsprinciper om tankefrihet, samvetsfrihet, religions- och övertygelsefrihet. Utredningens förslag i sin nuvarande form befäster denna diskriminering.

Livsåskådningssamfund bör införas som begrepp i lagtexten. Eftersom begreppet "livsåskådning" per definition innefattar religioner (alla religioner är också livsåskådningar, men alla livsåskådningar är inte religioner) kan man alternativt byta ut begreppet "trossamfund" mot "livsåskådningssamfund" och definiera det bredare än den nuvarande definitionen av trossamfund (2 § lagen (1998:1593): "Med trossamfund avses i denna lag en gemenskap för religiös verksamhet, i vilken det ingår att anordna gudstjänst.")).

HUMANISTERNA



Till exempel:

Med livsåskådning avses i denna lag en kollektiv sammanhängande deskriptiv uppfattning om verklighetens natur, samt normativa och etiska ställningstaganden och värderingar, som uppnår tillräcklig nivå av övertygelse, seriositet, sammanhang och betydelse.

Alternativt kan begreppet trossamfund behållas i lagen enligt utredningens förslag men lagen breddas till *Lag om stöd till tros- och livsåskådningssamfund*. Begreppet livsåskådningssamfund får då ges en egen definition skild från definitionen av trossamfund.

Trots att det inte har varit utredningens uppdrag att föreslå ett livsåskådningsneutralt stöd har den, som nämnts, kommit fram till samma slutsats som Humanisterna i denna fråga. I utredningen står att läsa:

Ur ett likabehandlingsperspektiv och mot bakgrund av att det i dag finns sekulära livsåskådningssällskap som utövar ritualer såsom vigslar och begravingar i samma omfattning som flera stödberättigade trossamfund kan det finnas skäl att också låta sådana sekulära sällskap bli stödberättigade. Utredningen har inte haft i uppdrag att föreslå ett livsåskådningsneutralt stödsystem, men anser att det kan finnas skäl för regeringen att tillsätta en utredning för att se över om livsåskådningssällskap, vars verksamhet bör anses vara skyddsvärd enligt artikel 9.1 i Europakonventionen, också ska kunna få stöd.

Som utredningen skriver är syftet med trossamfundsstödet att det ska bidra *"till att alla människor i Sverige ges relativt sett lika möjligheter att utöva sin religion och därmed att åtnjuta sin religionsfrihet."*

Detta bör givetvis gälla människor som hyser sekulära livsåskådningar, som dock genom begränsningen i det nuvarande systemet inte åtnjuter samma möjligheter som personer med religiösa livsåskådningar.

Utredningen skriver vidare att det statliga stödet bidrar

till att ge trossamfunden grundläggande förutsättningar att bedriva verksamheter som har betydelse för att möta de olika existentiella behov som människor har. Det handlar både om situationer då personer söker sig till trossamfunden, t.ex. vid särskilda tillfällen i livet såsom vigsel och begravingar, men också vid kriser och olyckor. Trossamfundens verksamheter inom sjukvården, kriminalvården och krisberedskapen är i detta sammanhang av särskild betydelse.



Här är sekulära livsåskådningar i dag diskriminerade och ges därmed inte samma möjligheter att bedriva verksamheter för att möta människors existentiella behov.

I och med den stadigt ökande andelen svenska medborgare som har en sekulär livsåskådning är detta en verksamhet som behöver utvecklas. Det är därför oacceptabelt att sekulära livsåskådningssamfund inte ges samma möjligheter som religiösa trossamfund att svara mot medmänniskors grundläggande behov. Utredningen framhåller:

Utredningen anser att religionsfriheten ska ses som det huvudsakliga motivet för staten att stödja trossamfunden. Staten är förpliktad att förhålla sig neutral till olika trossamfund. Genom att fördela ett stöd till trossamfunden och erbjuda en kostnadsfri hjälp med att ta in medlemsavgifter försäkras sig staten om att inget trossamfund ges en i förhållande till staten särskilt fördelaktig ställning i samhället. Därmed får alla trossamfund likartade förutsättningar för sin religiösa verksamhet och alla individer ges relativt sett samma grundläggande möjligheter att utöva sin religion och åtnjuta sin religionsfrihet. Vidare framgår det av de internationella konventioner som Sverige anslutit sig till att staten ska främja tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Det är märkligt att utredningen mot bakgrund av detta resonemang inte föreslår ett livsåskådningsneutralt stöd.

När en fortsatt diskriminering ska motiveras uppvisar utredningen påtagliga brister. Den skriver:

Det finns dock relevanta skillnader mellan religiös tro å ena sidan och sekulära livsåskådningar å andra sidan. Att enbart ge stöd till trossamfund och därmed utesluta livsåskådningssällskap torde inte stå i strid med diskrimineringsförbudet i artikel 14 i Europakonventionen eftersom ett livsåskådningssällskap inte bör anses befinna sig i en jämförbar situation med ett trossamfund.

Att det finns relevanta skillnader mellan olika livsåskådningar är en truism. Men på vilket sätt det finns mer relevanta skillnader mellan till exempel kristendom och sekulär humanism än mellan till exempel kristendom och buddhism, som har betydelse för statligt stöd, framgår ingenstans av utredningen. Formuleringen hänger i luften.

Samma sak gäller formuleringen ”ett livsåskådningssällskap inte bör anses befinna sig i en jämförbar situation med ett trossamfund”. Varför dessa samfund inte bör anses befinna sig i jämförbara situationer framgår ingenstans i utredningen.

När utredningen anser att religionsfriheten är det huvudsakliga motivet för staten att ge stöd till trossamfund och samtidigt konstaterar att artikel 9.1 i Europakonventionen ”skyddar såväl



religiösa som sekulära livsåskådningar” är det mycket underligt att den utan sakliga argument ändå exkluderar sekulära livsåskådningar i sitt konkreta förslag. Samtidigt kan dess uttalande om att regeringen bör utreda ett livsåskådningsneutralt stöd som ett uttryck för att utredningen själv har insett denna inkonsekvens.

Slutligen vill vi uppmärksamma att flera teologiskt kunniga personer menar att det är en självklarhet att statens stöd ska vara livsåskådningsneutralt.

I ett brev till utredningen skriver Carl Reinhold Bråkenhielm, präst och senior professor, Uppsala universitet, Eskil Franck, docent, Uppsala universitet, Anders Jeffner, präst och professor emeritus, Uppsala universitet, Mikael Mogren, biskop, Västerås stift och Johan Unger, docent, f.d. domprost i Växjö följande:

Enligt nuvarande lagstiftning är ekonomiskt stöd till trossamfund förbehållet "gemenskap för religiös verksamhet, i vilken det ingår att anordna gudstjänst". Enligt vår uppfattning strider denna begränsning mot den grundläggande principen om statens opartiskhet i livsåskådningsfrågor. Den innebär att trossamfund och andra organisationer på samma villkor ska få tillgång till statligt stöd för sin verksamhet. Ingen livsåskådningsbaserad organisation ska privilegieras framför en annan. Alla samfund och livsåskådningsgemenskaper som uppfyller grundläggande etiska krav ska erbjudas samma stöd och förmåner.

De skriver vidare:

Vi stödjer till fullo tanken att staten genom ett ekonomiskt stöd ska "bidra till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på, och är stabilt och har egen livskraft". Vår bakgrund och förankring i Svenska kyrkan stärker vår uppfattning att ekonomiskt stöd till trossamfund vidgas till livsåskådningsbaserade organisationer. Stödet bör med andra ord göras livsåskådningsneutralt, dvs. att det inte bara vara öppet för religiösa samfund utan också för sekulära organisationer.

Vi menar att en sådan neutral hållning, som intas av flera stater i Europa med Norge som det främsta exemplet, är i linje med bl.a. Europakonventionens intentioner. Sekulära livsåskådningsbaserade organisationer kan enligt vår mening på samma sätt som religiösa bidra till att syftet med det statliga stödet uppnås.

I direktiven till utredningen talas om att stödet ska vara konfessionsneutralt. Det vore olyckligt om begreppet konfession i detta sammanhang tolkas snävt och bara får avse religiösa organisationer. Det finns starka skäl att låta konfessionsneutralt i detta sammanhang innebära livsåskådningsneutralt eller tros- och livsåskådningsneutralt.



I flera länder finns redan en livsåskådningsneutral ordning. Det vore olyckligt om Sverige inte klarar av att vara modernt och progressivt i denna fråga. Argumenten för ett livsåskådningsneutralt stöd återfinns i utredningen och har fått utredningen att föreslå att regeringen bör utreda ett sådant förslag. Teknisk handlar det om små förändringar i den föreslagna lagtexten. Stödet bör avse livsåskådningsamfund eller tros- och livsåskådningsamfund.

Vi har i detta remissyttrande föreslagit en definition av livsåskådningsorganisationer. Om man önskar ha två kategorier, tros- och livsåskådningsamfund, av samfund kan inspiration hämtas från Norge där den ordningen gäller. Om regeringen trots allt bedömer att ett livsåskådningsneutralt stöd kräver ytterligare utredning bör denna ske innan något förslag föreläggs riksdagen.

HUMANISTERNA

Anna Bergström
Ordförande
anna.bergstroem@humanisterna.se
070-458 04 73

Ulf Gustafsson
Förbundssekreterare
ulf.gustafsson@humanisterna.se
076-305 06 02